

Lystens pioner er en form for videnskabshistorisk afdækning af en tilsyneladende glemt, fortiet og skjult række opdagelser og interventioner knyttet til en bestemt person: den amerikanske psykiater Robert Heath (1915 – 1999). Man kan roligt sige, at Heath er en i vide kredse ukendt videnskabsmand, som mange tilsyneladende har gjort en del for skulle forblive ukendt. Der er flere spor i denne videnskabshistoriske udgravning: ét, der naturligt nok vedrører, hvad Heath rent faktisk beskæftigede sig med og udførte af eksperimenter; ét, der forsøger at opbygge en karakterbeskrivelse af Heath; ét, der fortolker Heaths videnskabelige bidrag som foregribende en postuleret udbredt praksis i dag; og ét, der relaterer reaktionen på Heaths arbejder i hans samtid og senere som konsekvens af mere eller mindre ideologisk betingede strømninger.

Heaths grundtanke var, at det er muligt at behandle sindslidelser i bred forstand med elektrisk stimulation ved hjælp af elektroder placeret dybt i hjernen. Der er således tale om en praksis, der kan henregnes til psykokirurgien, altså anatomiske indgreb i hjernen for at påvirke psykiske lidelser. Lone Frank konstaterer, at dybdestimulering p.t. tilsyneladende er i kraftig fremvækst og opdager tilfældigt, at Heath har beskæftiget sig med noget sådant i en halv menneskealder, men er skrevet helt ud af historien, og når hun spørger til vedkommende i relevante fagmiljøer (neurologi og psykiatri) er tavsheden larmende. Hvorfor og hvem forsøger at skjule opdagelserne, og hvad foretog han sig egentlig, som gjorde ham til en paria?

Bogen fungerer absolut bedst på dette lidt krimiagtige niveau. På sædvanlig Duracell-agtig vis farter Frank rundt især i USA, når hun øjner en mulig kilde, og får stykket et billede sammen af en videnskabelig karriere, som langsomt krakelerer. Heath er grundlæggende interesseret i det psykofysiske problem, mener at psyken er identisk med aktiviteter i bl.a. hjernen, og at det er muligt at placere elektroder i hjernen, der kan stimulere nervevævet med en elektrisk spænding og fremkalde psykiske forandringer. Heath modtog i begyndelsen relative omfattende forskningsbevillinger til sine forsøg med dybdestimulering af personer med forskellige diagnoser: skizofreni, OCD, depression, Tourette, men også homoseksualitet. Da psykofarmaka kom frem, gennemførte Heath en række eksperimenter med bl.a. chlorpromazin, men formodentlig også LSD.

Heath er ikke specielt interesseret i højerestående funktioner – han ønsker at regulere lystfølelse. Han har fundet frem til et sted dybt i hjernen i nærheden af det limbiske system, som påvirker oplevelsen af følelser. Frank gennemgår en række enkelt cases – nogle gange virker det, andre gange ikke. Heath er tilsyneladende tæt på et sammenbrud, da opdagelsen af et "lystcenter" publiceres i 1954 af en anden forsker.

Frank placerer årsagen til Heaths udelukkelse fra det gode selskab som en konsekvens af offentligheden og en provokeret medicinsk verden, som finder, at Heath har overtrådt grænserne for, hvad der er etisk forsvarligt. Offentligheden er præget af en stigende kritik af psykokirurgiske indgreb og ser dem bl.a. som udtryk for en overgribende magtanvendelse med tankekontrol o.lign. som mål. Med antipsykiatrien i begyndelsen af 1970'erne går det helt galt.

Det kunne jo også være, at Heath videnskabeligt ikke var synderligt overbevisende. I realiteten er der meget få af de nævnte cases, som tilsyneladende indebærer varige forbedringer; antallet af forsøgspersoner er ringe i forhold til de konklusioner, der drages, og når man i en bisætning et sted får refereret, at Heath skulle have forsøgt sig med op til 125 elektroder samtidig, forekommer det mildest talt absurd. Heath forblev ansat på samme universitet det meste af sit liv, indtil han blev pensioneret, hans sidste publicerede artikel er fra 1992. Universitetet har en lærerstol, der bærer hans navn: Robert G. Heath Chair of Psychiatry, og der er dannet et selskab i hans navn, Robert G. Heath Society. Så hvad er egentlig substansen i det her?

På forsiden af bogen står "Historien om manden, der satte strøm til sindet og viste vej til fremtiden". Med fremtiden henvises vel bl.a. til, at man ifølge Frank er godt på vej. Parkinson behandles med en elektrostimulerende pacemaker – men det har jo intet med lyst at gøre – og forsøg med dybdestimulering af personer med depression ser umiddelbart ud til at give resultater (om end det har været vanskeligt at reproducere). Et yndet eksempel i medierne er patient B, der ved en behandling for OCD skiftede musiksmag – og når behandlingen stoppede, ændres præferencen tilbage igen. Tja. Neurologien kan fremvise et raritetskabinet af besynderligheder, som ingen kan forklare – at nogle ikke kan genkende deres egne børn, at andre trygler om at få lemmer amputeret, fordi det ikke er deres egne m.m.

Frank mener tilsyneladende, at Heaths insisteren på at psykiatrien burde være en neurologi er relativt ny. I sidste del af 1800-tallet var psykiatrien neurologiseret til det ekstreme i en periode på cirka 50 år, og formuleringen "sindssygdomme er hjernesygdomme" blev udtryk af den tyske psykiater W. Griesinger – i 1844. Interessant i denne sammenhæng er det, at E. Kraepelins grundlæggelse af moderne psykiatri omkring århundredskiftet eksplicit skete som reaktion på, at den neurologiserende psykiatri ikke havde opnået noget som helst.

Franks vision er tæt på en mareridtsagtig udgave af den positive psykologi. Man ser for sig et menneske med en række elektrodeender stikkende ud af kraniet, hvor en del af morgenritualet er dagens kombination af elektrostimulation – skal jeg være lattermild, men iblandet empatisk insisteren eller måske snarere lidt neddæmpet, kombineret med en snert af autoritet tilsat antydningen af tysk accent. I går var der alt for mange, der var alt for neddæmpede og refleksive, vi lignede fuldstændigt hinanden og kedede os gevaldigt.

Af Simo Køppe, Professor, dr.med.

